

KUNNSKAPSDEPARTEMENTET

Postboks 8119 Dep
0032 Oslo



Norsk faglitterær
forfatter- og
oversetterforening

postmottak@kd.dep.no

Deres ref.: 14/3274 1

Oslo, 20. oktober 2014

Høringsuttalelse – NOU 2014:5 MOOC til Norge. Nye digitale læringsformer i høyere utdanning

Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFF) er gjort kjent med Kunnskapsdepartementets ekspedisjon av 24.6.2014, der man inviterer til å kommentere utredningen som nevnes i overskriften. NFFs merknader gjengis nedenfor.

1. Generelt

Generelt ønsker NFF å kreditere departementet for initiativet som er tatt; utredningen gir en grundig og samlende framstilling av et relativt nytt fenomen innen postgymnasial utdanning. På den andre siden skjemmes utredningen noe – og anvendbarheten svekkes – ved at en rekke spørsmål er uavklart og blir derfor i liten grad drøftet av utvalget; man henviser til videre utredninger og initiativ både på departementalt nivå og på institusjonsnivå. Det kan også hevdes at framstillingen i utredningen preges av en viss teknologientusiasme, som det ikke alltid er grunnlag for; her kunne nok en nyansering ha vært på sin plass.

2. MOOC som pedagogisk verktøy

I deler av den pedagogiske litteraturen fremelskes innovasjon og tanker om at digital kommunikasjonsteknologi skal skape grensesprengende vekstvilkår for universitetenes rolle og samfunnsoppdrag, for nye måter å undervise på og studenters egenaktivitet på nett. Det er ut fra slike tanker lett å skape en unødvendig og kunstig motsetning mellom eksisterende undervisnings- og publiseringsformer og nye, digitale formater. NFFs medlemmer erfarer at både fysisk tilstedeværelse på en campus, og fysisk publisering ved bruk av trykte medier og - ikke minst - lærebøker og faglitteratur på papir, fortsatt verdsettes meget høyt blant studenter. Ofte underslår digital pedagogikk at de beste studentene gjerne fortsatt er de som leser og forholder seg til tradisjonelle lærebøker og fysiske arkiv, og at digital kompetanse og arbeidsformer ikke fullgodt kan erstatte fysiske lærings- og arbeidsmåter. Det er derfor viktig å finne den riktige balansen mellom nye og tradisjonelle tilnæringsmåter.

Pensumboken utgitt på norske forlag er per i dag uten sidestykke den viktigste læringsressursen i høyere utdanning i Norge. I **NIFU rapport 29-2013, Pensum i høyere utdanning – hvilke læremidler brukes** dokumenteres lærebokens sterke stilling. Rapporten viser at monografien og antologien til sammen utgjør rundt 75 % av pensum om man teller titler, og 95 % målt i antall sider. Monografien rår grunnen, på tvers av institusjonstype og fag, og utgjør 86 % av pensum, målt i sidetall. Til sammenlikning utgjør kompendier 6 %.

Også kompendiene består overveiende av kopiert materiale fra bøker utgitt av forlag. Artikler utgjør bare 2 % av innholdet i pensum samlet sett i norsk høyere utdanning.

Det forutsettes i utredningen at tekster som skal brukes i undervisning via MOOC, må være digitalt tilgjengelige, og tilpasset et digitalt bruker-grensesnitt. På sett og vis minner MOOC om en type *course package* som de store amerikanske lærebokforlagene gjerne laget på 1980-tallet på sentrale fagområder, og som muliggjorde desentralisert, men standardisert undervisning basert på bestselgende titler. Det nye er at den trykte tekstboka ikke lenger er det pedagogiske utgangspunktet, men former for digital interaksjon. Det er helt klart at dette kan egne seg godt i mange fag. Men i andre fag vil en samlende lærebok fortsatt være det naturlige og beste grunnlaget for innlæring. NFF vil hevde det trykte mediets fordeler, også i en digital tid, og mene at norske lærebokforlag har betydelig kompetanse både på digitale og trykte plattformer som det ville være naturlig å forholde seg til, også i forbindelse med utvikling av MOOC-tilbud.

Det har lenge nå vært dokumentert at moderne medier påvirker folks lese- og lærevaner. En som i den senere tid har forsket på disse forholdene fra sitt ståsted i USA, er Nicholas Carr. Han sier:

The news is even more disturbing than I had suspected. Dozens of studies by psychologists, neurobiologists, educators, and Web designers point to the same conclusion: when we go online, we enter an environment that promotes cursory reading, hurried and distracted thinking, and superficial learning. It's possible to think deeply while surfing the Net, just as it's possible to think shallowly while reading a book, but that's not the type of thinking the technology encourages and rewards.¹

3. Strategi, profilering og samfunnsansvar

Utredningen kan ikke få vektlagt nok at det må gjøres strategiske valg når det gjelder hvilket studentmarked man ønsker å nå, og hva hensikten skal være. MOOC kan tilpasses både lokale, regionale og internasjonale markeder. Men neppe alle på en gang. Når de internasjonale markedene fremheves, er det gjerne ut fra tanker om at det ligger enorme potensialer i Asia og Afrika, og at MOOC representerer en lavterskel form for å spre kunnskap. Men universiteter i Norge bør forankre sitt arbeid i norsk faglig virkelighet, og utvikle norsk fagspråk og terminologi. Dersom de ønsker å erobre de globale markedene, bør de i hvertfall være bevisste på hvilken rolle de ønsker å spille, og på hvilke fagområder det er viktig å profilere seg på. I et internasjonalt perspektiv kan man ofte få følelsen av at MOOC er et profileringsverktøy, heller enn pedagogisk verktøy, og noe som skal testes ut for nye markeder, og ikke komme eksisterende, lokale markeder tilgode. I så måte bringer de lett universitet i utakt med sine egentlige oppgaver og samfunnsoppdrag. I et lite land som Norge har universitetet en bredere samfunnskontrakt, med ansvar også for norsk språk og bevaring av en nasjonal universitetskultur (forskning og undervisning).

Økosystemet rundt læreboken omfatter også Kopinor, som klarer rettigheter og sikrer inntekter til NFF (og en rekke andre rettighetsorganisasjoner). NFF deler i sin tur ut stipender til forfattere (og oversettere), noe som igjen stimulerer til utvikling av nye norske lærebøker og fagbøker. I en 20-års periode er nærmere 5000 boktitler skrevet på grunnlag av stipendmidler fra NFF, herav mellom 1700 og 1800 forfattet av vitenskapelig tilsatte ved norske institusjoner. Det skal legges til at etter NFF vedtekter og retningslinjer blir ikke materiale som er publisert over MOOC, OER, Open Access eller tilsvarende «frie» formater, godkjent som grunnlag for stipend, og kvalifiserer heller ikke for medlemskap i organisasjonen. Dermed kan man si at et velfungerende økosystem brytes.

4. MOOCenes politiske økonomi

Etter NFFs syn er diskusjonen i kapittel 11.2 om teknologiplattform viktig, grundig og klargjørende. Valg av en nasjonal plattform har mye for seg, og gir best kontroll over data

¹ Nicholas Carr: *The Shallows. What the Internet is Doing to Our Brains*, W.W. Norton & Company, New York/London 2010, s. 115 f.

og datatrafikk m.m. Men det stenger for mer radikale former for profilering og tilstedeværelse i det store internasjonale markedet. Kostnadene ved såkalt "lock in" er imidlertid høye, og man taper fleksibilitet og egenlæring i utvikling av gode verktøy. NFF er enig med utvalget når det støtter den strategien som Spania og Frankrike har valgt når det gjelder å "utvikle og levere MOOC-tilbud som er tilpasset eget språk og kontekst" (s. 66). Figuren på s. 88 kunne dermed ha skilt mellom "norske tilbud på offisielle, norske språk (norsk, nynorsk, samisk)" og "norske tilbud på engelsk eller andre, utenlandske språk".

5. Opphavsrett og lisensiering

Åpen tilgang til digitale læremidler er i for liten grad problematisert i lys av de ansattes rettigheter og stillingsvern i utredningen. Vi hadde ønsket at utvalget i sin endelige rapport hadde drøftet grundigere mulige konsekvenser for de ansatte, og de ansattes rettigheter til det materialet de produserer og den undervisningen de bidrar med.

Når det gjelder spørsmålet om opphavsrett og lisensiering viser utvalget til de vedlagte notatene fra universitetslektor Gisle Hannemyr og professor Olav Torvund, og konkluderer med at spørsmålene om opphavsrett og lisensiering av materiale bør utredes nærmere. Samtidig mener utvalget at institusjonene i utviklingen av MOOC-tilbud må sette seg godt inn i opphavsrettslige problemstillinger, slik at tilbudet utformes i tråd med de til enhver tid gjeldende juridiske rammer.

NFF mener det er uheldig om institusjonene selv skal stå for denne utformingen uten noen nasjonale retningslinjer eller anbefalinger. Vår erfaring er at kompetansenivåene når det gjelder opphavsrettslige problemstillinger er noe varierende institusjonene imellom, og det er ulike syn på hvilke rettigheter arbeidsgiver kan kreve overført fra arbeidstaker. Imidlertid ser det nå ut til at flere og flere institusjoner i UH-sektoren utvikler rettighetspolitikker som samsvarer med de vedtatte rettighetspolitikkene ved universitetene i Bergen og Oslo. Og det gode arbeidet som disse universitetene har gjort, bør kunne danne basis for en felles nasjonal plattform med hensyn til rettighetshåndtering ved MOOC-tilbud. Vi anbefaler derfor at det nedsettes en arbeidsgruppe som med utgangspunkt i de nevnte rettighetspolitikkene går nærmere inn på de aktuelle problemstillinger, og utvikler standarder for rettighetshåndtering i tilknytning til MOOC-tilbud. NFF, Forskerforbundet og Universitets- og høgskolerådet representerer miljøer som kunne bidra i dette arbeidet.

Vennlig hilsen

Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening



Trond Andreassen
Generalsekretær

Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening er en fagforening for forfattere og oversettere av faglitteratur. Foreningen sikrer medlemmenes faglige og økonomiske interesser gjennom forhandlinger om avtaler med offentlige og private institusjoner om vilkår for utgivelse og bruk av faglitteratur, om vederlagsordninger m. v. NFF arbeider også for å fremme god faglitteratur, styrke norsk skriftspråk og trygge yringsfriheten i et internasjonalt perspektiv. Foreningen har vel 5.600 medlemmer.